

Leren over vrede aan de PThU

Klaas Spronk, hoogleraar Oude Testament aan de Protestantse Theologische Universiteit, Amsterdam. M.m.v. Pieter Vos, bijzonder hoogleraar Protestantse geestelijke verzorging bij de krijgsmacht aan de Protestantse Theologische Universiteit, vestiging Groningen

Welke aandacht krijgt het vredesvraagstuk in theologische opleidingen, de predikantsopleidingen en de HBO-opleidingen voor pastoraal werk? Deze vraag bleef in mei 2017 onbeantwoord op een conferentie belegd door de Theologische Werkgroep van *Kerk en Vrede* over hoe de kerken in deze tijd kunnen komen tot een radicaal vredesgetuigenis. Nadien werd contact gezocht met diverse docenten die betrokken zijn bij de genoemde opleiding. Naar aanleiding daarvan is besloten om in *Vredesspiraal* een bescheiden serie artikelen te starten waarin telkens door een andere docent op bovengestelde vraag wordt in gegaan. Als eerste krijgen Klaas Spronk en zijn collega Pieter Vos het woord.

In hoeverre gaat het in het onderwijs en het onderzoek van de PThU over vrede, de problemen daaromtrent en de weg naar vrede? Een eerste blik op de verschillende programma's suggereert dat het antwoord op deze vraag vrijwel negatief is. Juist dit jaar is er gewerkt aan herziening waarbij zowel het onderwijs als het onderzoek gekoppeld zijn aan overkoepelende thema's. In geen van die thema's wordt het woord vrede gebruikt. In het voorgenomen bacheloronderwijs komt het blok 'Comparing Theologies and Philosophies of Religion' daar nog het dichtst bij, omdat als nadere focus 'lijden en geweld' wordt aangegeven. In het voorgenomen masteronderwijs zou je wel iets mogen verwachten van het semester dat in het teken staat van 'Leidinggeven' met onder andere aandacht voor 'Real Life Problem Solving'. Het onderzoek zal zich de komende tijd toespitsen op een tweetal aandachtspunten met als fraaie

titels: 'Mediating Good Life' en 'Moving Identities'. In hoeverre vredesvraagstukken daarin expliciet aan de orde gesteld zullen worden, valt nog te bezien.

Openheid

Dit lijkt een magere opbrengst, maar dat zou best wel eens kunnen vallen. Dat heeft te maken met de filosofie achter deze programma's en met de mensen die ze uitvoeren. Bij de PThU staat de dialoog hoog in het vaandel. Er wordt nadrukkelijk naar gestreefd om de studenten, die vanuit een heel verschillende context naar Amsterdam en Groningen komen, met elkaar in gesprek te brengen. Je zou het ons eigen vredesvraagstuk kunnen noemen: hoe kunnen mensen met uiteenlopende geloofsovertuigingen leren met en van elkaar? Dat wordt versterkt door de structurele inbreng van buitenlandse studenten. In Groningen is er de internationale eenjarige verdiepingsmaster, die per jaar een

tiental buitenlandse studenten trekt. In Amsterdam is er het Bridging Gaps programma, waarin een vijftiental buitenlandse studenten drie maanden deelnemen aan het academische leven en daarbij ook cursussen met Nederlandse studenten volgen. De praktijk leert dat een dialoog op gang brengen meer betekent dan mensen met een verschillende achtergrond in één leslokaal zetten. Het vraagt veel van de opzet van de cursus en van de manier waarop docenten zelf iets laten zien van de openheid en het doorzettingsvermogen die nodig zijn voor een goede dialoog.

Geweld en religie

Docenten kunnen daarbij ook hun onderzoek betrekken. Soms ligt dat voor de hand. Dat geldt bijvoorbeeld voor het thema van geweld en religie. In de Bijbelse theologie kom je daar niet omheen. Ik (Klaas Spronk) heb bijvoorbeeld zelf veel gestudeerd op het boek *Rechters* en dat is een goed uitgangspunt om met studenten na te denken over de steeds weer gestelde vraag in hoeverre godsdienst geweld oproept en of het ook kan helpen de weg naar vrede te vinden. In haar onderzoek op het terrein van gendervraagstukken besteedt collega Heleen Zorgdrager veel aandacht aan de vraag naar de sociale acceptatie van LHBT'ers, met name transgenders in christelijke kring. In de discussies hierover in binnen- en buitenland is er nog een lange weg naar vrede te gaan. Een ander onderwerp dat in het kader van vredesvraagstukken hier aandacht verdient is het onderwijs en onderzoek betreffende de geestelijke verzorging van militairen. Juist ook

hier zijn internationale contacten zinvol, zoals duidelijk moge worden uit de samenwerking met een zusterinstelling in het Oekraïense Lviv.

Indringende ontmoetingen

In het kader van een langlopende samenwerking tussen de Ukrainian Catholic University in Lviv en de Protestantse Theologische Universiteit Amsterdam/Groningen vond van 27 tot en met 31 mei 2019 een uitwisseling plaats over geestelijke verzorging bij de krijgsmacht. Van de PThU waren hierbij dr. Theo Pleizier, prof.dr. Martin Walton en prof.dr. Pieter Vos betrokken. Ook de Tilburg School of Catholic Theology was vertegenwoordigd, in de persoon van prof.dr. Fred van Iersel. Van Nederlandse zijde namen daarnaast Kerk en Krijgsmacht deel en protestantse en katholieke geestelijke verzorgers en vertegenwoordigers van CIO-M (CIO Militair, een ondercommissie van CIO, het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken).

Er vonden indringende ontmoetingen plaats, zoals met geestelijke verzorgers die zorg verlenen aan militairen aan het front aan de grens met Rusland en met moeders van gesneuvelde militairen die zich verenigen

in lotgenotengroepen en zich inzetten voor vrede. Thema's als de relatie tussen kerk en staat, het opleiden van geestelijke verzorgers, zorg voor veteranen, vredesethiek en politieke vraagstukken zijn aan de orde gekomen.

Multireligieus

Een belangrijke overeenkomst is dat in beide landen de geestelijke verzorging multireligieus van aard is. Een groot verschil is dat Oekraïne in oorlog is met een buurland. Dat het een land in oorlog is, speelde voortdurend mee in de gesprekken, of dat nu een ontmoeting met een stedelijke organisatie voor veteranenzorg betrof of een rondleiding in de garnizoenskerk van Lviv die wordt gebruikt voor uitvaarten van militairen die in de oostelijke regio zijn gesneuveld. Het is de bedoeling dat de uitwisseling tussen beide landen zowel op academisch niveau als ook tussen geestelijke verzorgers wordt voortgezet. Mogelijke thema's zijn ethiek van oorlog en vrede, de betekenis van liturgie en rituelen en moral injury, een term die verwijst naar 'naar gevoelens van schuld, schaamte en boosheid over handelingen die in strijd zijn met diepe morele waarden'.

Morele verwonding

Aan dat laatste thema wijdde Pieter Vos op 8 oktober 2019 zijn inaugurele rede die hij uitsprak bij de aanvaarding van zijn ambt als bijzonder hoogleraar protestantse geestelijke verzorging bij de krijgsmacht, aan de PThU in Groningen. Daarin besteedde hij aandacht aan de specifieke inbreng van de geestelijke verzorging bij de zorg aan militairen die kampen met moral injury. Tevens wees hij op de maatschappelijke en politieke dimensie van moral injury. Aangezien militairen op basis van politieke besluitvorming, ondersteund door een groot deel van de samenleving, worden uitgezonden, is de morele verwonding die militairen vervolgens opdoen niet slechts te beschouwen als hun eigen individuele probleem. Ook riep hij de kerken op tot serieuze bezinning over vraagstukken van oorlog en vrede en de legitimering van vredesmissies.

De tekst van de inaugurele rede van Pieter Vos is te downloaden op de website van PThU (www.PThU.nl), zoek in zoekvenster op 'inaugurele oratie Pieter Vos'.

Hoe kunnen mensen met uiteenlopende geloofsovertuigingen leren met en van elkaar?